

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN*

Onu ölüm yıldönümünde bir kez daha anarken, son yıllarda ülkemizde çok önem kazanmaya başlayan spora ilişkin görüşlerini ele almak istiyoruz. Her konuda olduğu gibi O'nun spor konusundaki görüşleri de çağdaş, günümüz koşullarıyla bağdaşan, kalıcı görüşlerdir.

Beden eğitimi ve spor, genel eğitim içerisinde ele alınan ve onun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle bugün eğitim içerisinde yer alan sporun gerek uygulama gerekse araştırmalara konu olmaması ya da yeterince önemsenmemesi, eğitim sistemimizin eksiklikleri arasında belirtilebilir. Oysaki büyük Önder Atatürk, spora, bugünkü izlenecek politikalara yön verecek derecede önem vermiştir. Bu yazımızda O'nun spor konusundaki görüşlerini ele alacağız.

Atatürk'ün spora bakışı hem bireysel, hem de toplumsal niteliktedir. Özellikle spor sosyolojisi bakımından dikkate alınabilecek toplumsal görüşleri vardır. Gençin örgün eğitiminin yanında beden eğitimine de önem verişini şu sözleriyle açıklıyor: «...fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kuvvetli bir kuşak yetiştirmek ana siyasetimizin açık dileğidir.»

Günümüzde yaygın olan görüş, «Herkes için spor» anlayışıdır. Atatürk bugün birçok ülkelerin benimsediği ve ülkemizde de yaygınlaşmakta olan bu görüşü şöyle dille getirmiştir: «Türk sosyal yapısında spor hareketlerini düzenlemekle görevli olanlar, Türk çocuklarının spor hayatını yüceltmeyi düşünürken sadece gösteriş için herhangi bir yarışmada kazanmak amacıyla spor çizmezler. Esas olan, bütün yaştaki Türkler için beden eğitimi sağlamaktır.

Atatürk, sporu bireysel açıdan ele alırken onun bireye kazandırdığı nitelikler üzerinde durmuştur. Bu konuda şöyle der: «Spor yalnız beden kabiliyetinin bir üstünlüğü sayılmaz. İdrak, zekâ, ahlâkta bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler zekâ ve kavrayışı yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik, aynı zamanda ahlâklısını severim.»

Atatürk, sporun sağladığı yararların bilincinde olmayı, kitlelerin onun önemini kavramış olmak koşuluna bağlar. «Açık ve katî söyle-

*A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

yeyim ki sporda başarılı olmak için her türlü yardımdan çok, bütün milletçe sporun mahiyeti ve değeri anlaşılmalı ve cna kalpten sevgi ve onu vatanî görev saymak lâzımdır.» demekle bu noktanın önemine işaret etmiş olmaktadır.

Spor türleri, bilindiği gibi oldukça çeşitlilik göstermektedir. Sa-
dece bir tür üzerinde değil, değişik her türlü sporlarla uğraşmak ge-
reğine de değinir. Bu konuda, «Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk
gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır. Bu
işte hükümetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkat-
li davranması, Türk gençliğinin spor bakımından da millî heyecan
içinde, itina ile yetiştirilmesi önemli tutulmalıdır». der.

Atatürk, Türk sporcusunun meslek düsturunu da belirlemiştir.
Bu düstur, Türk Ulusunun şerefine gözönünde bulundurulmasıdır.
«Her boy ölçüşmede arkalarında Türk milletinin bulunduğu ve mil-
let şerefine düşünmelerini Türk sporcularına meslek düsturu olarak
kaydediyorum» diyerek Türk sporcusundan Türk'ün haysiyet ve gu-
rurunu daima gözönünde bulundurmasını istemiştir.

«Türk milleti anadan doğma sporcudur» derken, Türklerin çok
eskiden beri spor yaptıklarına ve bu konuda yetenekli olduklarına de-
ğirmektedir. En eski sporumuzun güreş oluşunu Atatürk de belirt-
miş, «...Henüz yürümeye başlayan köy çocuklarını bile harman ye-
rinde güreşirken görürsünüz» demiştir. Bu husus geleneksel spor-
larımız açısından dikkate değerdir. Yine bu konuşmasında Atatürk,
Türklerin geleneksel sporlarından birisinin «binicilik» oluşuna de-
ğinirken sporda cinsel farklılığın olmaması gereğini ima etmiştir. «...
Ata, en çok ve en iyi binen Türk erkekleri değildir; Türk kadını da
bu işi iyi bilir» der. Esasen yukarıda değindiğimiz herkesin spor yap-
ması gerektiği konusundaki görüşü de bir anlamda, sporda erkek-
kadın biçimindeki bir ayrımı kabul etmediğini gösterir.

Türklerin doğal koşullarla birlikte uzun süredir spor yaptıklarına
ve geleneksel sporlarımızın oluştuğuna da bir başka konuşmasında
şöyle değiniyor «Beden hareketlerinde esas, kuşaktan kuşağa ge-
çen geleneklerdir. Yirminci yüzyılda bütün dünya milletleri için spor
esaslarının tekniği bundan doğmuştur. Türk çocukları her kavmin
çocukları gibi, doğdukları andan itibaren doğanın kendilerinde yarat-
tığı hareket ve faaliyete ellerini, kollarını, bacaklarını hareket ettir-
mekle başlarlar; sonra çocuk büyüyünce bulunduğu çevrenin şart-
larına göre tarlalarda, bayırlarda, tepelerde, kayalıklar içinde, or-
manlarda koşar, yürür, hiç de yaptığının ne olduğunu düşünmeksizin
bugünkü bilim dünyasının spor dediğini kendiliğinden yapar. Güreşir
ata biner, atlar, cirit oynar ve daha birçok millî sporları yapar.»

Atatürk, her yaştaki Türkleri için beden eğitimi, atalarımızın «sağlam kafa sağlam vücutta bulunur» sözüne atıfta bulunarak gerekli gördüğünü belirtmiştir.

Sporun ayrıca toplumda yarattığı heyecanı, estetiği yaratmasına da dikkate alarak gösterilerde, törenlerde yer almasına da değişir. «Türk çocuklarına sporun bugünkü tekniğini öğretmek ve bunların bir kısmını bazı törenlerde ve bayramlarda dekor olarak ortaya koymak gerekir». Bu durumları aynı zamanda, Atatürk'ün amaçladığı Türk çocuğunun sporu sevmesine de yol açacaktır.

Atatürk'ün Türk sporcusunda görmek istediği bir düstur da, onun sürekli olarak çalışması gerektiğidir. Bu konuda «onun için çalışmak ve daima muvaffakiyet aramak esas olmalıdır» der.

Atatürk, spor eğitiminin gerekliliğini de şu sözleriyle vurgulamaktadır : «Türk gençliğinin top oyunu ile buna benzer sporlarında kusurları görülebilir. Çünkü bu kusurların biraz dikkat ve biraz da talim ile ortadan kalkması mümkündür. Buna o kadar çok ehemmiyet vermemelidir. Bizler için asıl olan Türk çocuklarının sporu sevmeleri ve fizikî kuvvetlerini yerinde kullanabilmeleridir.»

Türkün spora ilişkin üstün yeteneği, uzun tarihsel geçmişinde kanıtlanmıştır. Savaş meydanları, Türk'ün gücünü ve zekâsını en iyi biçimde gösterdiği ve kullandığı ortamlardır. Beden ve zekânın birlikte kullanılışı da sporun en önemli öğeleri değil midir? Atatürk bu hususu şöyle dile getiriyor : «Genç Türk çocukları top oyunlarında, herhangi bir millet çocukları kadar talimli ve alışkın görünmeyebilirler; bundan da üzülmeye gerek ve mahal yoktur. Biz çocuklarımızı gerçek kuvvet, kudret ve zekâ yarışmalarında, her gün her yerde ve hatta her köyde görmekteyiz. Bunu göremeyenlerdir ki gösterişli işleri yapamıyor gibi görünen Türk gençliğine endişeyle bakmaktadırlar. Bunlara müteselli olmaları için haber verelim ki, hakikat onların görebildikleri gibi değildir. Türk milleti ve onun küçük ve büyük yaştaki çocukları çelikten yapılmış heykellerdir; onların ne olduklarını anlamak için onlarla savaş meydanlarında boy ölçüşmek lâzımdır. İşte böyle bir girişimdir ki, Türk gençliğinin binlerce yıl evelden beri tanınmış olan yüksek değer, kuvvet ve kudret ve yenilmez zekâsının sınavı olur. Türk milleti her an ve her kiminle olursa olsun böyle bir sınava hazırdır.»

Atatürk, izciliği de sportif çalışmalara yer veren önemli bir örgüt olarak görmüş ve şu sözleriyle geliştirilmesini öngörmüştür : «Yurt savunması bakımından da hayli önemli olan izcilik, ferdi ve millî eğitim bakımlarından da o nisbette önemlidir. Bütün hükümet-

lerde, izcilik örgütü birbiriyle adeta yarışircasına yayılmakta, genişlemekte ve mensuplarını fikren, ahlâken, ilmen ve bedenen yetiştirmektedir.»

Atatürk'ün bu görüşlerine rağmen, günümüze değin sporu kitlelere ulaştıramamışızdır. Yâni, her yaş kademesinde ve yaygın olarak yapılmasına yeterli olanak ve ortamın sağlandığı kitle sporu anlayışını gerçekleştiremedik. Örgün eğitim içerisindeki beden eğitimi de yetersiz kalmıştır. Oysa bu alanda yeter sayıda uzman personele gereksinim vardır. Örneğin bu alandaki eğitimi yapacak kişilerin başında diplomalı spor öğretmenleri, antrenörler, monitörler (antrenör yardımcısı), doktorlar, layter ya da koçlar ve masörler gelir. Bu elemanları yetiştirecek kuruluşların, okulların açılması gerekmektedir. Şimdi üniversitelere bağlanan spor akademileri bu gereksinimleri karşılamak için kurulmuştu. Ayrıca çeşitli spor alanlarının açılması, araç ve gereçlerin bol miktarda sağlanması, beden eğitimi ve sporun yaygınlaştırılması gerekmektedir. Konunun yeni Anayasa tasarısında yer alması sevindirici bir husustur. Tasarıda, «Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek önlemler alır. Sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder» denmektedir. Kuşkusuz, bu madde, uygulanabildiği ölçüde bir anlam ifade edecektir.

Ayrıca, yeni Yükseköğretim Yasasında Ana İlkeler Bölümünde (5. madde), yükseköğretim kurumlarında güzel sanat dallarından birisi ya da beden eğitiminin zorunlu ders olarak programlanması ve icra edilmesinin öngörülmesi de konuya son zamanlarda verilen önemi gösteren bir başka örnektir.

Görüldüğü gibi, Atatürk'ün spor konusundaki görüşleri bugün için de geçerli, güncel ilkelerdir. Yaşam boyu spor, herkes için spor gibi günümüzdeki spor ilkelerini onun konuşmalarında bulabildiğimiz gibi, sporda sürekli çalışmak, bilimsel olmak, geleneksel sporların geliştirilme ve korunması, sporun sağladığı yararlar, spor eğitimi gibi konular da onun konuşmalarında geniş ölçüde ve önemle yer almış ve günümüz Türkiye'sine bu konuda ışık tutmuştur. Gerçekten, spora gerek okullarımızda gerekse okul dışı ortamlarda önem verildiği şu günlerde O'nun spor konusundaki gerçekçi, toplumsal ve bilimsel görüşleri yeniden anlam kazanmaktadır.

K A Y N A K L A R

- Tezcan, Mahmut : Boş Zamanlar Sosyolojisi, Ankara 1977.
Karal E. Ziya : Atatürk'ten Düşünceler, İş Bankası Yayımı
İnan, Âfet : M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım, İstanbul 1971.
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I-II-III.